

Numerul 36.

Oradea-mare 5/18 septembre 1904.

Anul XL

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe 1/2 de an 8. pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei

Gimnaziul nostru și teatrul român.*

Scoala și teatrul sunt două așezăminte cu acelaș rost: luminarea neamului nostru.

Ele se întregesc reciproc: școala luminează mintea; teatrul nobilitează inima, formează caracterul. Ambele promovează, perfecționează cultura sufletească a omului; deci asupra acestor factori culturali-naționali, înființați de părinții noștri, vreau să îndreptez atențiunea ilustrei adunări.

Gimnaziul nostru e opera creată prin însuflețirea obștei române din Zarand. Zarandianii conduși înțelepțește de preoții lor cei „cu crucea 'n frunte“ și de dirigători zeloși și iubitori de neam, depuseră pe altarul culturai naționale obolul închinat la 1854 întru mărirea patriei și gloria armelor. Reprimind jertfa lor în obligațiuni de stat despre împrumutul național voluntar de stat, puseră cu el baza institutului gimnazial din Brad. De și modest, dar mai mareț decât toate cele existente mai 'nainte pe aceste plaiuri. De și isolat de lumea mare și ascuns la baza triumghiului ce-l formează culmea munților apuseni cu ceea a Bihorului și Drocea Highișului; de și lipsit de mecenai și bazat numai pe reprezentanța poporului suveran de abia trezit din „somnul de moarte“; dar clădit pe baze morale solide, e dornic de a civiliza și lumina gândirea poporului demorțit după veacuri de întunecime.

Teatrul român e templul, pe care l-au ridicat pentru păstrarea limbei materne și cultura națională cei 18 fruntași ai neamului nostru — toți bărbați luminați și devotați — între ei trei membri ai ilustrei familii de Mocsonyi, președintele actual Iosif Vulcan, fericiții noștri zarandani dr. Iosif Hodoș, Sigismund Borlea etc. Ei deja la 1870, îndată ce

viața legală fuse restaurată, temelia Ungariei moderne (independente, constituționale și liberale) depusă, plămădiră „Societatea pentru fond de teatru român“, din care cu timpul să fie posibilă înființarea unui teatru național român.

Visul a trecut la realitate.

Zarandianii deja la înființare au salutat idea cu însuflețire. Societatea după 33 ani de existență își serbează primadata adunarea sa generală ordinară în mijlocul nostru. Suntem deci datori a o 'ntimpină cu sinceră dragoste!

Aceste premise, cu permisiunea Il. adunări, voi reaminti silințele vrednicilor zarandiani, azi aproape toți trecuți la cele eterne, pentru a înființa gimnaziul nostru, interesul față de acest institut cultural cu caracter național confesional, și instituțiunile sale filantropice, căror și teatrul român le-a venit într'ajutor.

Înființarea gimnaziului din Brad.

Aș putea cită 99 de martori, cari toți conglăsuiesc, că în Zarand înainte de anul mântuirii n'au existat instituțiuni culturale. Nu, căci Zarandul, de și însemnează țara aurului, de la silitorii sigini și-a păstrat numai numele, iar de la strămoșii daci și romani le-au ramas numai minele, cari aduceau arândă anuală (112 #) chiar și viteazului Ioan Huniade „stegarul creștinismului“, sub a cărui stăpânire ajunsese prin dricul veacului XV-lea (1451).

De așezăminte culturale nici pomenire. Nu, căci cei ce veniau exploatau minele și duceau aurul; de viitorul, luminarea poporului baștinaș, — nimeni nu se interesă. Ei au fost apostolii aurului, nu ai cuvântului lui Dumnezeu. Drept aceea noaptea neagră simbolizează cartă culturală a acestor regiuni până bine de curând.

Dar, fiind că nimeni nu susține contrarul și n'avem undeva vre-o urmă despre vre-o cultură

* S'a citit în adunarea generală din Brad a Societății pentru fond de teatru român, la 15/28 august 1904.

vechie în aceste regiuni, să ascultăm numai doi martori mai contemporani anilor de renaștere.

Protopresbiterul de pie memorie Iosif Bașu, conducătorul bisericii gr. or. române din Zarand până la a. 1866, un caracter cu zel apostolic și merite reale pentru înființarea gimnaziului nostru, un Popasu al Zarandului, — deoarece-ce cu cuvântul și cu fapta a contribuit la luminarea fiilor sei, scrie într-o tănguire a sa, adresată la a. 1857 serenității Sale Înalt Prea Strălucitului principe Gubernator al țerii de coroană Transilvania, prin care aduce omagii de mulțumită M. Sale ces. și reg. Francisc Iosif I „mântuitorului nostru din robia neomenoasei iobăgii“, pentru mila de 3000 fl. R F et m. c. dăruită spre scopuri de a se ridica biserici sante, următoarele: „Starea noastră remasă din revoluția anilor 1848/49 a fost mai tristă și mai ticăloasă decât în toate alte ținuturi, amăritul popor din Zarand pătimii mai mult decât alții, cele mai multe comunități remaseră lipsite nu numai de averile și bunurile mișcătoare și nemiscătoare, dară 'n mai multe comunități necum avere de traiul vieții să le remăie, dară nici un sălaş n'a remas neoserumat, intru atât, cât mai multe sate și poate și mii de familii remăind sub cerul gol, lipsite de toate, cu pruncuții după ei, plângându-și soartea, arși de foame, de frig și de zădăchul soarelui, își câștigă adăpost prin gropi și prin crepăturile pământului ca sălbatecii; banici sfințele noastre maice biserici, ca și când noi am fi avut alt Dzeu, nu remaseră scutite de infioratul vicol rebelic, intru atât, cât aicea în micuțul Zarand (atunci 30.000 gr. or.) toate bisericile fuseră jefuite, iară 18 ascrumate de tot (Nr. 115/857 of. ppresb.)

Starea faptică o ilustrează atât de obiectiv și fidel, încât ți se pare că celești din „Carmen miserabile“ a canonicului Rogerius de Oradea-mare, prin care a eternisat prădarea Ungariei prin tatarii pe vremea regelui Bela al IV-lea.

De școale nu se face nici o pomenire. Nu, fiind că nu erau. De-or fi fost, le-or fi ajuns și pe ele trista soartă a bisericilor și n'or fi remas neamintite.

Neamintirea dovedește neființa lor.

Al doile martor e rescriptul Locoteninței reg. ung. nr. 11999/858 adresat pe calea preturei c. r. din Oreștie Bezirksamtului (oficiului cercual) din Baia-de-Criș. Prima dată se amintește despre o singură școală, ce există în Brad, al cărei învățător primiă pe an salar de 20 fl. m. c. din fondul sidoxial.

Dar dacă n'au fost școale în trecut, din rescript respiră speranța, că vor fi în viitor.

Locotenința reg. exprimă mulțumită și recunoștință oficiului cercual, diregătorilor comunale și bisericesti, cari în frățească conțelegere decisaseră la 1858 să se înființeze 15 școale centrale din imprumul național voluntar de stat și laudă zelul dovedit intru alungarea întunerecului secular „de la o populațiune cu totul remasă 'n dărăpt în ale culturai sufletești“. (...Für die erwiesene rege Thätigkeit in Beförderung des Schulwesens bei einer, in der geistigen Bildung ganz zurückgeblibene Bevölkerung“.)

Se 'mplinise vremea!

Apăruse o nouă eră.

Sunase ora trezirei din somnul cel de moarte. Eră firese; căci de și domniă încă absolutismul, totuș în 10 ani se făcū pentru trezirea conștiinței naționale mai mult decât în cele 10 veacuri trecute... Nu prin străini, ci prin conducătorii firești: preoți

și diregători conștii de chemarea lor: de a lumină, fericit poporul de sub oblăduirea lor.

Părinții noștri adunați în numer de 40.000 pe Câmpul libertății deja la 4/16 maiu (1848) anul mântuirii, convinși că cultura națională este stălpul cel mai trainic, pe care se razimă viitorul unul popor, cerură să se 'nființeze școale române pe la toate satele și orașele, gimnazii, institute militare și tehnice, seminarii preoțesti, precum și o universitate română, — și toate să fie dotate din vistieria statului în proporțiunea poporului contribuent, cu dreptul deplin de a-și alege directori și profesori și de a sistematiza învățăturile după un plan școlastic și cu libertate de a învăța. (G. Barițiu, Părți alese din istoria Transilvaniei, Vol. II pg. 123—124. Sibiu, 1890)

Ministrul Eötvös se ocupase la a. 1848 cu regularea învățământului public din țară pe cale legislativă; dar împrejurările politice îi zădărnicea încercarea.

Gvernul absolutistic prin „Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich“ introdus și în patria noastră și ținut în vigoare până la restituirea constituției în 1868, permise fiecărei națiuni și confesiuni libere să-și întemeieze așezăminte culturale din mijloacele sale, numai să se conformeze planului de învățământ, ce-l prescria.

Sinoduul eparchial gr. or. convocat de Marele Andreiu la Sibiu pe 12/24 martie 1850 ținând seamă de regulamentul regimului și tractând asupra organizării bisericii noastre pe baza principiului autonomiei, organiză învățământul în satele și orașele cu populațiune românească și satorii principiile cuprinse în Statutul organic: fortreața ortodoxiei române.

Din Sibiu până la Brașov, din Seini până la Dobra, de la Hațeg până la Cluj, din Bărgău până la Zarand, — pretutindenii, unde românii locuiau în masse compacte, se deșteptă dorul de a înființa școale române.

„Numai unde este soare, acolo poate fi lumină și căldură și numai unde nu lipsece aceste două, este viață. Precum este soarele cu lumina și căldura lui pentru trupuri, așa este știința cu căldura și cu lumina ei pentru suflete. Ce am fi noi — ne întrebă providențialul Șaguna la 1861 — să nu fie știința? Am fi niște înghietături, cari n'am ști să ne ridicăm cu mintea noastră peste dobitoacele noastre; am fi aceia, prin cari s'ar dejosi chipul și asemănarea lui Dzeu, după care suntem zidiți (nr. 391/861.) Deci jertfiți pentru știință, căci prin știință ve veți câștigă inși-ve fiilor, nepoților și strănepoților moșie vecinică, care furii nu o vor putea fură, focul nu o va arde și apa nu o va inecă. (Nr. cons. 832/861.)

„Să zidim Ierusalimul românesc!“ resună din peptul inimosului protopop Popasu.

„Ascultați de acești bărbați, trimiși nouă de la Dzeu, ca să ne lumineze, să ne ducă la viață!“ zicea Bașu zarandenilor.

Pe când acești apostoli astfel cuvântau și ne sfătuiau, părinții noștri își serieau o pagină frumoasă din viața lor: „înființarea gimnaziului român gr. or. din Brad“, — izvorul nostru de lumină, cultură, viață.

De ar fi sunat vocea lor divină în pustie, n'am fi vrednici să-i numim părinți. Dar a aflat resunet. Și-au ridicat: Monumentum aere perennius!

(Va urmă.)

Dr. P. Opreșu.

Dragi stejari . . .

Marici Cuntan.

*Dragi stejari voinici de munte
Și voi plopi cu frunza rară,
Multămim de adăpostul
Cel de vară.*

*Cât de vesel petrecurăm
În palate de verdeață,
Când pe flori lucidă ca lacrimi
Roua ceu de dimineată.*

*Ori când umbrele de seară
Se lăsau peste pădure,
Și concertele de mierle
Știeau inima să fure . . .*

*Petrecurăm și visarăm
Sub adăpostirea voastră,
O nu spuneți nimemnia
Povestirea noastră . . .*

Seliște.

Elena din Ardeal.

T o a m n ă

*Mi-e dor de nou să mai iubesc,
Mi-e dor de dulce cânt! . . .
Ași vrea de nou să 'ntineresc, —
Ca pomul să mi-'mpodobesc:
Să scutur flori în vânt! . . .*

*Dar e târziu și e 'nzădar
De ce și cui să cânt?
Podoabele pe rând dispar
Și flori de-acuma nu-mi resar
Pe veștedul pământ! . . .*

*Doar aș putea să plâng mereu;
Dar eu nu știu să plâng . . .
Iar despoiat să rizi, e greu . . .
E toamnă azi în sinul meu —
E veșted al meu crâng . . .*

*Frumșețile de drum pornesc,
Trec zilele senine . . .
Ah! cum ași vrea să le opresc!
Sunt pasări — ce călătoresc
Pe veci — în țeri străine! . . .*

Beins 1904 septembrie.

Alexandru Aciu.

Arolim vindecătorul

A fost odată de demult, a fost un moș bătrân, bătrân; dar pe cât eră de bătrân, eră și bun și înțelept. Se vede că anume îl lăsă Dzeu pe moș Sidu să trăiască atât de mult, ca să dea pildă și ajutor celor tineri și nepricepuți. El nu mai avea pe lume decât un nepot, pe care-l crescuse cu multă dragoste și îngrijire dându-i toate învățăturile și povețele câte i-a fost cu putință să i le dea. Nepotul se numia Arolim și când crezû bunicul că îi este mintea destul de coaptă îl chemă și îi zise: „Te-am învățat fatul meu tot ce-am știut și eu de la părinți și moși; dar pentru timpii de azi nu e destul cu atât. Iată îți dau tot ce am, du-te în lumea mare, alege-ți o meserie și după ce o vei fi învățat cu temei, întoarce-te la mine, în coliba în care te-ai născut. Fericit voi fi de te voi mai putea îmbrățișa și binecuvântă; dar grăbește, că sunt bătrân tare și puterile încep a me lăsa“.

Arolim plecă și tocmăi peste cinci ani se întoarse. Îl află pe moșu cu barba mai lungă și mai albă, cu fața mai brăzdată și cu spinarea mai adusă, dar cu mintea tot limpede și în inimă cu aceeaș credință neștrămutată în Dzeu. După ce se îmbrățișară și se bucurară de revedere, se uită bunicul cu nesăț la nepot și se minună de voinicia și de frumusețea lui, dar apoi dete din cap și zise: „cinci ani de zile, dragul moșului! ? grea meserie se vede că ți-ai ales și bine-i fi învățat-o! — abia apuc să te văd la lucru.“

Nu trecû mult și dorința i se împlini. Arolim învățase să vindece omenirea de boalele trupești și zeu nu pierduse cei cinci ani înzedar, că făcea minuni de stai să te crucești și moșu, care eră și el meșter în ale leacurilor, uimit rămânea la fiecare nouă dovadă ce dedea nepotul de știința și iscusința sa. Ș-apoi cu inima lui bună și curată, Arolim nu vindeca numai de boalele trupești, dar și de cele sufletesti.

Cuvintele dulci și mângâitoare picau din gura lui ca picături alinătoare în sufletul celui nefericit, care plecă întotdeauna de la el cu o rază de speranță. Astfel în scurtă vreme peste mări și peste țări se duse vestea lui Arolim vindecătorul. Auzi și Comoară împărat despre el; acesta eră p'atunci cel mai bogat domnitor din lume — și trimise îndată car împărătese să-i aducă cu toate onorurile pe vestitul vindecător, căci se află în mare necaz. Avea numai un fiu și și acela umblă tot trist și amarit încolo și 'neoaee și ajunsese la vârsta de 28 de ani fără ca tată-seu să-l fi putut căsători, ceea ce pe-atunci, mai ales la părinți moștenitori, nu se prea pomenia.

Sosi Arolim, rămânând să locuiea cãtva timp în palat și cum erau cam de-o vârstă, și oameni de ispravă, el și prințul iute se împrieteniă.

Într-o seară pe când se plimbau singuri prin grădină, vindecătorul întrebă cu oare-care șfială pe tovarășul seu de ce nu se căsătorește împlinind astfel cea mai vie dorință a împăratului? „Hm, mormăi prințul, dar de ce nu mi-ai spune mai întâi tu pentru ce nu faci acest pas, că de sigur și moș Sidu ar dori să te vadă cu cuibul și cu rostul teu.“ Se codi Arolim ce se codi, dar în cele din urmă îi încredință împărătescului seu prieten tot paraponul vieții sale. Cu cinci ani mai nainte când bunicul îl trimisese la 'nvățatură, pe-lise el cu inima plină de

cele mai dulci speranțe. Purtă haine sătenești, în desagi avea schimburi iar în șerpar bani mulți; mulți pentru el, căci eră tot ce adunase moșul în tinerețe. Mergând asă pe drum și tot gândindu-se cum o să 'nvețe și cum o să se silească a respălți bunicului atăta jertfă și dragoste, ajunse la o grădină mare plină de pomi roditori și de flori mirositoare, în mijlocul căreia se vedea o casă albă frumoasă. Arolim merge înainte tot privind înăuntru grădinei, când de odată, aproape de îngrăditură, zări rezimată de un copac umbros, o fată tineră și frumoasă fără asemănare. Fața ei eră albă ca floarea crinului, ochii albaștrii ca seninul cerului, iar părul lung și mătăsos în valuri aurii îi cădea pe umeri și minunat de bine o prindea haina cea albă fără nici o podoabă. Băiatul remăsese 'ncremenit, i se părea că e în fața unei sfinte. Avea în mână un mănuchi de vioarele ce culesese pe drum, le aruncă la picioarele fetei și plecă 'nainte, de și mai bucuros ar mai fi stat. Îi plăcuse copila mult de tot, dar se gândia că ea e fată de domn și el un biet sătean — și că de sigur o fi rizând de el... și câte și câte nu s'a tot gândit — iar când s'a 'ntors din țări străine întâi și întâi a căutat casa și grădina aceea, dar înzedar le-a căutat că par căle 'nghitise pământul. Și de-atunci i s'a 'ntristat inima, nu mai avea nici o nădejde și nu se mai putea hotări să-și aleagă altă fată.

„Tot cam asă-mi merge și mie, amice“, zise prințul oftând ș-apoi îi povestî că și el eră mai 'nainte vesel și fericit și că ani de-a rândul pornia prin alte țeri să vadă toate fetele de împărați și pe cea mai mândră s'o aleagă de noră tatălui seu și tot alegea, alegea și nici una nu-i eră tocmă, tocmă pe plac, iar Comoară-mpărat se 'neruntă când îl vedea că se întoarce tot fără nici o ispravă. În anul trecut plecase iar cu călăreții lui, făgăduind împăratului că de astă dată îl va mulțumi. Și vezi cum e ursita omului? — nu departe de hotar le 'nchise calea un munte de piatră înalt, înalt și drept de nici nu te puteai gândi să-l urci. În vârful muntelui se zăria ceva alb și unul din călăreți zise că trebuie să fie o casă. De și părea lucrul cu neputință, prințul scoase dintr'o pungă un ochian d'acelea prin care vedeai cu mult mai apropiate lucrurile cele mai depărtate, și 'ntr'adevăr colo sus pe vârful muntelui — să te tot miri — eră o casă, iar la una din ferestrele casei, rezimată cu coatele de pervaz și privind spre cer, stetea o fată. Dar ce fată? Cu ochianul ăsta minunat o vedeai par c'ar fi fost numai la câțiva pași. Eră frumoasă cum n'are omul grai s'o spue, dar tristă de-ți eră mai mare jalea s'o privești. Une ori părea că se roagă, alte ori că plânge și din când în când auzieai ca un reșnet de strigăte și bocete de durere. Prințul nu se mai îndură să dea ochianul de la ochi și pe 'nserate s'a 'ntors acasă cu hotărîrea că nu se va căsători decât atunci când va putea lua de soție pe acel inger de fată; de-atunci umblă trist și tot chibzuiă cum s'ajungă la ea, că de urcat muntele zadarnic încercase.

Când prințul sfârși povestea, prietenul seu zise înduioșat: „Vino să văd și eu aceea minune și poate că voi putea să-ți dau un sfat“. Ș-au plecat. Și-au ajuns la muntele de piatră. Și nici n'a apucat Arolim să se uite bine prin ochian și i-a seăpat din mâni, iar el galben și tremurând a căzut la pământ.

Când ș-a venit în fire, s'a sculat ș-a pornit spre curtea 'mpărătească făr' a zice un cuvânt, iar tovarășul seu foarte nedumerit îl urmă.

Ajuns la palat se rugă îndată să-l primească Măria-sa și după ce-i mărturisî cumcă nu e în stare să vindece pe fiul seu își luă remas bun și plecă.

Afară-l așteptă prințul. El nu mai înțelegea nimic din toată purtarea prietenului seu, care după multă întrebare și rugare îi spuse în sfârșit că e silit să se depărteze de oare ce fata de pe vârful muntelui nu este alta decât cea pe care de-atăta timp doria el s'o regăsească. Uimit remase prințul auzind acestea și făr' a mai face vre-o încercare spre-a-l opri, îl lăsă să se ducă.

Trist și abătut se 'ntoarse Arolim la moș Sidu și toate, toate câte le avea pe suflet, pe dată le mărturisî bătrânului. „Păcat de voi și de tinerețele voastre, zise acesta, căci la Viorica din muntele de piatră nici unul nici altul nu veți ajunge. Viorica asta, dragu moșului, e fată de domn mare și bogat. Și asă frumoasă cum o vedeți nu știu cum de-a întâlnit-o odată un Zmeu de sub pământ și nici una nici două, s'a dus la tată-seu s'o ceară, iar tatăl nevoind s'o dea, s'au luat la puteri și după-o luptă crâncenă plecă Zmeul rănit. Ca să-și apere copila luptase tatăl cu atăta foc, încât învinsese dar își și cheltuisese puterile, căci nu trecu mult și muri.

Zmeul, după ce i se vindecă rana și mai ales aflând că bătrânul nu mai trăia, veni iar după fată. De astă dată în locul tatălui se luptă un frate al fetei; tiner, dar asă cruce de voinic, încât și el îl răni pe Zmeu; nu e vorbă, zăcu apoi vre-o două luni de zile pân' să-și adune iar puterea. Când s'a sculat din pat a plecat într'un resbel și de-acolo nu s'a mai întors; a venit știrea că s'a prăpădit în luptă și Doamne ce jale pe biată maică-sa și cât au mai plâns și surorile! că mai avea Viorica o soră mai mare și tot asă de bună și frumoasă, dar pe semne mai plăpândă, că din ce în ce s'au pomenit cu ea bolnavă. M'au chemat și pe mine, dar nu i-am putut ajuta și s'a dus și ea din lumea noastră. Remase Viorica numai cu amărăta ei mamă la care se uită ca la o icoană și ș-ar fi dat sufletul numai s'o vadă mai zimbitoare, mai cu voe bună. Dar de unde? Tot oftă și lacrimă și numai privirea blândă și dulce a Vioricăi îi mai dedea puțină putere ca să-și ducă viața cea plină de jale și amar.

Și Zmeul iar veni la fată. De astă-dată se 'ntâlni cu mama ei, dar biata bătrână ce să lupte, eră prea istovită, numai cât ce-a suflat mamila peste dânsa ș-a căzut jos fără de viață. Apoi a intrat Zmeul la Viorica și iar a 'ntrebat de vrea să-l urmeze. Ea a respuns hotărât că nu; iar când i-a spus că de-acum nici mamă nu mai are, gândiai că-și pierde copila mințile de durere. A apucat-o asă o furie și-a luat de pe masă două cărlige dintr'o 'mpletitură și drept în ochi i le-a înfipt dușmanului, el a răcnit groaznic și-a căzut, iar când s'a ridicat eră orb și 'n mânia lui de fiară sălbatică a 'nceput să blesteme și să cheme la sine pe frații lui de sub pământ cari toți împreună au luat casa cu fată cu tot în spinare ș-au dus-o acolo unde e acuma pe vârful muntelui de piatră de unde n'o mai poate aduce decât acel făt-viteaz a cărui iubire pentru ea va fi atât de tare, încât să-l poată ajuta să se urce până 'n vârful muntelui, iar pân' atunci fata e bles-

O scenă romantică.

temată să stea la fereastră și să-și cânte neîncetat suferințele“.

— „Me duc, strigă de-odată nepotul după ce ascultase cu nespus interes povestirea bunicului, iubirea mea pentru Viorica e nemărginită și voi isbuti s'ajung până la ea“.

— „Stai ușor, fătul meu, zise moșul, gândește-te mai întâi care este datoria ta față de împăratul și de fiul său“.

Atâta i-a fost destul lui Arolim. Fără întârziere și-a luat iar drumul spre împărăția lui Comoară-m-părat și cât ajunse acolo, se duse drept la prințul și-i spuse tot ce stiea de la moșul seu despre fata cea frumoasă din vârful muntelui de piatră. Au hotărât ei ca să-și încerce amândoi norocul și fără multă vorbă o luară la drum.

Prințul avea dreptul de intietate. Mai încercase el s'ajunga sus — dar par că azi avea mai mult curaj. Se mai uită odată cu ochianul să-și întărească inima și începă a urcă. Mergea greu și încet, dar tot mergea, că eră prinț de neam cu renume de viteaz. După ce făcū câțiva pași, se apucă cu mâna de-o rădăcină și întorcându-se către Arolim oftă: „Uf da anevoie mai e de urcat și par că mi se taie picioarele când o aud plângând așa.“ Arolim, care luase ochianul, se tot uită prin el în sus și nu zicea nimic. Prințul urcă mereu dar fără mare spor și din ce înaintă, tot mai mult îi slăbiau puterile, căci din ce înaintă, de-acea auzea mai tare și mai deslușit cântecul jalnic al sermanei copile.

Mai dragă i-ar fi fost de n'ar fi fost așa tristă și mai că sta să se întoarcă de teamă că și de va ajunge sus, cine știe de-l așteaptă vre-o fericire lângă o ființă care nu cunoaște decât durerea și nu știe decât să plângă. Dar totuș urcă, urcă. Și se făcū noapte. Și se făcū iar ziua. Arolim eră tot acolo. Prințul abia ajunsese cam până la jumetatea drumului. De-odată se auzi resunetul unui strigăt mai ascuțit, mai jalnic și mai dureros și nu mult după aceea și trupul prințului veniă rostogolindu-se la vale. Arolim îl sprijini în brațele sale. Îi ascultă inima și văzând că e încă în viață, îl luă pe calul lui și-l aduse la palat. Zece zile și zece nopți nu s'a mișcat apoi de lângă bolnav, iar când acesta a fost scos din primejdie i-a zis: „Acu e rândul meu să-mi încerc norocul“, și fara să mai aștepte, ca împăratul să-l respâltească și să-i mulțumească că i-a scăpat singurul fiu de la moarte, plecă.

La poalele muntelui făcū o rugăciune scurtă și trei cruci și începă a urcă. Până 'n adâncul sufletului îl mișcă resunetul cântecelor jalnice ale Vioricai, dar curajul nu-i scădea de loc. Cu fiecare strigat de durere creștea mila lui de ea, dar creștea și dorința de-a o scăpă din nefericire. Încet și duios începea cântecul fetei și din ce în ce resună mai tare și mai dureros:

Am avut un tata
Bun și iubitor
Și-i plâng și-l voi plânge,
Cu jale și dor!

Frățioru-mi dulce
Tiner voimicel
S'a dus după tata
Și-l plâng și pe el!

Și hohote lungi de plâns îi intrerupeau cântarea...

„Dar tu surioară
Blândă și frumoasă!
Erai așa bună,
Așa dragătoasă.“

Și te-ai dus și vecinic
După tine plâng
Și me arde dorul
Și nu pot să-l sting!

Și iar lacrimi și iar suspinul care-ți rupeau inima și păreau că nu se mai sfârșese ș-apoi tot mai jalnic și mai cu foc își urmă cântecul:

„Maica mea duioasă,
Maica mea cea dragă,
Me lăsași în lacrimi
Pentru viața 'ntreagă.“

Fara de iubire
Cum vrei să traiesc?
Mamă, de durere,
Simt că 'nebnese.

La sinul teu cald
Eram fericită,
Adormiam în pace,
Me simțeam iubită.

Acum singurică
Lupt cu viața grea,
Și me 'nceinge dorul
De dragostea ta.

Fie-ți mamă milă
De durerea mea,
Vino măicușoară,
Vino și me ia!

Și aceasta din urmă cântare cu strigăte sfășietoare o isprăvia. Că e și grozav Doamne, să te simți așa de tot singur pe pământ și de nimeni iubit! Se vede că la strigătele acestea a căzut și prințul jos răzbit de jale și de milă, dar lui Arolim, din potrivă, indoiță putere îi dede mila de ea în loc să-l slăbească și de-acu 'nainte părea că-i creșuseră a-ripi, așa repede suia. Dreptul e ca par că și ureșul se făcea din ce în ce mai ușor. Când ajunse sus, eră trențos și plin de sânge. Fata amuțise văzându-l că se apropie de casă; mirarea ei eră nespusa, i se părea că visează și nu mai îndrăznea să se miște. Ca prin minune ușile se deschisera de sine și Arolim intră. În fața Vioricai puse un genunchi 'n pământ și o rugă să nu mai plângă ei să-l urmeze, căci el se va silii să-i aline toate durerile, numai să aibă încredere într'ansul. Ea nu răspundea nimic, dar în privirea ei senină se oglindia adâncă mulțumire și recunoștință. Îi întinse apoi mâna dreaptă pe care el o cuprinse într'a sa și astfel unul lângă altul coboriră încetinel muntele de piatră, care părea că se scufundase, căci remase de-odată numai cât un deal înalt și verde, presărat cu flori și copaci de toată frumusețea.

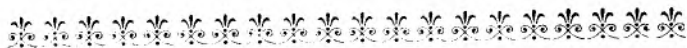
În vale, calul își așteptă nerăbdător stăpânul și necheză de resună câmpia când îl văzū sosind vesel și de mâna cu așa o zină din povești. Arolim încăleacă, așeză pe Viorica lângă el pe gâtul roibului credincios și porniră în așa goană de până sa bați în palme nici nu i-ai mai văzut și când s'au aprins toate luminile în cer, ei erau în curtea moșului.

Bătrânul, care nu se așteptă să-și mai vadă

nepotul, îi primi cu brațele deschise și cu lacrimi de bucurie îi binecuvântă. A doua zi fu nuntă mare și toți cei vindecați de Arolim jucau veseli hora miresei.

Viorica n'a mai plâns, iar soțul ei a fost, cât a trăit, omul cel mai fericit. „Hei, ziceau unii, vorbind de el, cum să nu fie fericit cu așa frumusețe de soție!” Dar se nșelau cumplit cei cari judecau astfel, căci nu cu frumusețea ei îl făcea fericit. Moș Sidu ținea una că nici n'ar fi fost ea atât de frumoasă, de nu ar fi avut graiul și zimbetul atât de dulce și de nu s'ar fi ogliadit în ochii ei un suflet atât de bun și un cuget atât de curat. Și de bună seamă, moș Sidu avea dreptate.

O. Maior.

P e m a r e.

*Spre zările albastre 'n depărtare
Umflata pânză-a iahtului me poartă
Și blânde umbre tainic me transpoartă
Spre țărnul care 'n neguri reci dispăre.*

*Desprind o voce ce cu dor me chiamă,
Din albăstrimea sfântă visătoare:
„O, nu te duce-al vieții mele soare,
Căci inima-mi se sbucotă în teamă“.*

*Iar iahtul zboară, vesel saltă 'n valuri,
Cu prora 'n vânt, cu pânzele umflate,
Me duce 'n zor pe drumuri neumbrate
Și tot mai mult depărtu-me de maluri.*

*Și tot mai mult m'adânc în infinitul
Ce gura larg, setoasă și-o deschide,
Se lasă ceața sură și me 'nghite...
Ah, când ajunge-oiu portul — mult slăvitul?!*

*Pribeag pierdut pe mări adânci pribege,
Zorirea ta — ah, cine-o înțelege?!
Doi ochi cumînți de n'ar veghiă în zare,
De mult ai odihnit pe prund de mare.*

Vlissingen 1902.

Emil A. Chiffa.

P e d r u m.

De Marya Konopnicka.

Un om din Atena, cu numele Timon, a zărit pe drumul ce duce spre Siracuza o umbră înaltă, puternică. Eră un bărbat pălit de arșița soarelui, subțire îmbrăcat. Pe umerii lați ducea un săculeț, sub a cărui povoaară pășiă gârbov. — Eră într'adevăr o figură curioasă și ridiculă.

— Ce duci măi Hercule? întrebă — bătându-și joc — Timon.

Drumarul stătu. Își șterse cu palma vâjnoasă stropii de sudori și suspină greu.

— O povoaară — una dintre cele mai grele, — răspuse drumarul.

— Într'adevăr? grăi Timon, doară tu păzești vorbirile lui Clitias.

Clitias adică eră cunoscut în Grecia întreagă — pentru pelticia-i, vorba grea și obscură.

— Rătăcești — răspuse drumarul. Vorbirile lui Clitias sunt numai fulgi, ce-i poartă în cioc vrabile pe sub streșina colibeii tale — fața cu povoaara mea.

— Ha, ha, ha! ridea Timon. Tu, precum văd, ești străin, nu cunoști nici orașul, nici prin piațele lui n'ai umblat! Dar dacă într'adevăr atât de greu ceea ce ai în sac, că te faci cere sub el, doară-i orgoliul lui Trazyeula.

— Nu-i! răspuse drumarul. Pe Trazyeula îl port eu în vârful dejetului celui mie, cu orgoliul eu tot, încunjur cu el de trei ori Aeliconul.

— Ha, ha, ha, bine mai știi vorbi, grăi rinzând cu hohot Timon. — Bine deci, dacă nu te 'ndoii sub orgoliul lui Trazyeula, atunci doară nu încunjuri lumea cu virtuțile femeilor din Siracuza? Am auzit că le-a dat Dzeu niște dinți atât de puternici, că bărbații lor sunt siliți să-i scoată cu pumnii înainte de — primul sărut.

— Nu fac bine — zise drumarul, dinții aceia nu sunt mai mari, decât cât se cere pentru ținerea limbei lor în loc. Ce privește iar virtuțile lor, eu le-am aflat jucându-se alătura cu băeții din Siracuza.

— O tu cel fără prihană și puternic, reflectă vesel Timon, apoi continuă cu o față serioasă: Doară tu porți pe umeri nemiloasa domnire a eschrechului Dionis.

— Prin intunec pipăești și acum prietine, răspuse siracuzanul, dacă domnirea lui Dionis ar fi atât de grea, ca și ce am eu în sac, să me crezi, că eu n'aș trăi nici până mâne, dar nici Dionis n'ar mai fi mai mult Dionis. Este în sac un lucru, de care nu este permis nimăru să se atingă; în acela nu numai eu, dar și tu ți-ai rupe dinții.

— Me faci nerăbdător, omule, grăi Timon apropiindu-se. Piațele orașului acestuia le cutreeră acum, mulți erudiți cu frunți plecate, fiecare pune la cumpană ideile sale, se frământă. Un înțelept de calibrul acestora a zis — nu de mult în Atena că: cel mai greu lucru în Grecia sunt: lacrămile celor din Hellas. — Doară lacrămile acele le-ai strins tu în sac, frate? Din creerul meu nu mai picură alte idei.

— Ceea ce-mi gârbovește umerii — zise drumarul, e cu mult mai greu decât: Lacrămile Helloților.

— Ce-i aceea dară? — răeni furios Timon. Îi ardeau ochii.

— Hohotul Helloților — am în sac, răspuse drumarul. L-am cules de pe piețele Siracuzei, și plecă gârbovit sub povoaara-i grea mai departe.

Tradusă de

Petru Popa.

Pentru fetele de măritat. De sigur că nici o fată nu se gândește, că după modul cum mănăncă un măr sau o pară, cei cari se interesează de ea, pot să-i cunoască firea. Așa dar, fiți cu multă băgare de seamă când vi se dă să mâncați vre-o poamă, de oare ce mulți cunosc dacă veți fi bune menagere numai după felul cum veți mânca. Acest obicei se practică mai ales în Normandia și Bretania. Fetele care mănăncă fructul cu coajă cu tot, mușcând din el, sunt considerate ca avare; acelea care îl curăță prea adânc, sau mușcă din el necurățat și pe urmă aruncă coaja jos, sunt risipitoare; iar acelea care curăță numai coaja ușor și cu multă grijă, sunt curate, econoame și bune lucrătoare.

SALON.

„Marea boală românească.“

Doze ziare românești, „Telegraful Român“ din Sibiu și „Cronica“ din București au apretiat în primarticole discursul cu care președintele Iosif Vulcan a deschis adunarea generală din Brad a Societății pentru fond de teatru român.

Spre a da cetitorilor noștri o iconă cât mai completă a manifestării opiniilor asupra celor petrecute la Brad, reproducem aici ambele articole.

„Telegraful Român“ serie :

O boală românească.

Sibiu, 5 septembrie n.

Nu ne este intențiunea să insistăm și la locul acesta asupra celor întâmplate la Brad, unde, cum se știe, în ziua de Sântă-Mărie s'a ținut adunarea generală de est-an a „Societății pentru fond de teatru român“. Cetitorul va găsi mai la vale un raport amănunțit despre decurgerea adunării, și din acest raport va afla tot ce dorește să știe, și ce poate să-i stârnească interes față de această instituțiune culturală română, — câștigând și convingerea, că Societatea pentru fond de teatru român ia tot mai frumos avânt de când e pusă sub conducerea unui comitet care muncește cu zel și pricepere, și (de ce să nu o spunem?) cu *cheltuială puțină*.

Nota generală a fost bună și pentru această întrunire românească, căci a decurs bine și în ordine. Dar cum am spus, nu cu adunarea însăș voim să ne ocupăm la locul acesta, ci cu o parte a adunării, cu partea cea mai însemnată, cu magistralul discurs de deschidere al dlui Iosif Vulcan, neobositul preșident al Societății și membru al Academiei Române.

Cetitorii ziarului nostru cunosc acest frumos discurs. Vor fi constatat deci cu noi împreună, că vorbirea cu care dl Vulcan a deschis de astă-dată adunarea generală a Societății de teatru a eșit din cadrele unei simple vorbiri prezidențiale, în care se înșiră frase, cu gust și fără gust, și se aruncă elogi, meritate și nemeritate, în dreapta și în stânga, ei aceea ce dl Vulcan, îndemnat de cel mai cald patriotism și de cea mai curată iubire de neam, a spus în Brad de la masa prezidențială, constituie un adevărat program pentru pătura cultă a neamului nostru, atacată de mari și urâte boale, programul de regenerare și nobilitare, un program pe care trebuie să-l subscrie fiecare Român adevărat, pentru că în el sunt precisate bazele viitorului nostru.

Laudă trebuie să aducem dlui Vulcan pentru curajul cu care a spart ghița, pentru sinceritatea cu care ne-a zugrăvit așa cum suntem și nu altcum. A arătat rana întreagă de care suferim, și nu a mai ascuns-o. Ni-a spus verde că suntem epigoni pe lângă înaintașii cei mari din trecut, cari aveau *idealuri*, pe când idealul nostru e pântecel propriu. A scos la

iveală și a arătat în întreaga ei ființă cea mai urâtă dintre însușirile noastre : *invidia*, această *mare boală românească*, — cum a numit-o dl Vulcan, — care roade la rădăcinile ori-cărei porniri bune românești.

Da; așa suntem, cum ne-a arătat lumii dl Vulcan. Invidioși, bârfitori și certăreți. Pe cei ce vreau să muncească pentru binele public, în loc să sărim toți și să-i sprijinim și încurajăm, îi *impedecăm* în activitatea lor și îi disgustăm, pentru că toți trântorii li se pun în cale ca nu cumva să se ridice prea sus.

Ne place să trăim pe ușor. Câștig bun, plată grasă, muncă puțină. Pentru binele de obște nu muncim, nu prea jertfim. Iar și dacă jertfim, o facem din interes, pentru reclamă, pentru popularitate. Și dacă vedem că întârzie reclama, ni-o facem noi, lăudându-ne singuri în publicitate cu aceea ce am făcut pentru „ingrata nație românească“, care nu știe să fie recunoscătoare și de la care n'am primit încă nimica. Astfel batjocorim sfânta scriptură, care ne spune, că dacă faci vre-un bine, *asă să-l faci, ca dreapta să nu știe ce face stânga!*

Discursul dlui Vulcan a fost aplaudat cu căldură. Așa ne spune raportul. Cei întruniți în Brad au fost deci întru toate de acord cu vorbitorul. O credem! Dar' vorbele dlui Vulcan nici n'au fost adresate celor întruniți în Brad, ci celor ce *nu erau acolo*. Acelora, pe cari omul nu-i vede la nici o întrunire românească, nu-i vede nici-unde când e vorba de muncă și de jertfă, se împedecă înse pretutindea în ei unde sunt posturi de ocupat, câștig de încassat, unde e de primit ceva și nu e nimic de dat. Și după ce oamenii aceștia, cari, durere, sunt destul de numeroși, n'au putut să asculte cu urechile proprii înțeleptul discurs al dlui Vulcan, ar face bine dacă cel puțin din ziare ar lua act despre el, înse totodată și firma hotărâre de a se *îndreptă*. Pentru că adevărurile crude nu pentru aceea ni le-a spus dl Vulcan, ca să ne înfrunte, ci ca să ne îndrepte. Boala, *marea boală românească*, ne este descoperită în fața lumii; să aplicăm deci leacul de vindecare. Să-l aplicăm fără cruțare, până nu e târziu. Dar aplice-l fiecare *asupra sa*, căci numai atunci vindecarea e sigură.

*

„Cronica“ face următoarea apretiare :

„Marea boală românească.“

În ziua de Sântă-Mărie s'a deschis în Brad (Transilvania), sub presidența dlui Iosif Vulcan, membru al Academiei Române, adunarea generală a „Societății pentru fond de teatru român“.

Cu acest prilej, dl Vulcan a rostit un magistral discurs de deschidere, discurs care vibrează de cel mai cald patriotism și a fost primit de asistență cu o furtună de aplauze.

În această superbă cuvântare, pe care „Drapelul“ din Lugoj o publică în extenso, bătrânul academician a aruncat o privire asupra stării morale și intelectuale a poporului român, a vorbit de iubirea de neam, care pururi trebuie să ne călăuzească pașii, de idealismul care înflăcăra pe înaintașii noștri și care e atât de scăzut în generația actuală, despre entuziasmul de odinioară, despre „sărăcia noastră“ — cea cronică, sărăcia de ideal — și a insistat în deosebi asupra ravagiilor pe care le face în societatea de azi invidia.

„În toate părțile și în mijlocul tuturor cercurilor, — a grăit oratorul, — își scoate capul hydra invidiei, care eu limba ei otrăvește totul. De ți-ai înciripat o stăricică, te calmă; de jertfești ceva pentru binele de obște, te acuză că vrei să fii popular; de te-ai ridicat nitel în stima publică, te terfelește; de-ai izbutit să-ți câștigi un codru de pâine, te defaimă; de ești bătrân, te bârfește; de ești tiner, îți pune stavilă. Ori-ce propui, ori-ce faci, ești criticat și învinuit cu interese murdare. Nimica nu e bine, dar nu ți-se spune cum ar trebui să se facă. A dărâma tot ce clădesc alții, dar a nu reconstrui nimica, ci a lăsa totul în ruină: Iată opera funestă a invidiei, *marea boală românească*“.

Această „mare boală“ pe care sfântul Grigorie cel mare o numea „mama tuturor păcatelor“, nu bântue numai Transilvania, dar și țara noastră și aci, poate, cu mult mai mare furie, pentru că a găsit un teren foarte prielnic pentru cultura ei: viața politică.

Între fruntașii politici din partide deosebite și chiar din același partid, domnește această mare patimă a invidiei și din pricina ei nu se poate face aproape nimic bun în țara noastră, căci nu există continuitate.

Pentru ce partidul conservator a căzut de la putere la 12 februarie 1901 și apoi s'a împărțit în două fracțiuni? Pentru ce legea de reorganizare a comunelor rurale a eșit din Parlament atât de deosebită de cum fusese concepută de autorul ei? Pentru ce de patruzeci și mai bine de ani chestiunea macedoneană a înaintat atât de greu și atât de puțin? Pentru ce atâtea chestiuni mari au fost compromise și atâtea reforme salutare nu au putut să fie aduse la îndeplinire sau aplicare?

În toate responsurile pe cari le veți da la aceste întrebări trebuie să faceți un loc de frunte invidiei, „marea boală românească“ după cum atât de bine a botezat-o dl Vulcan.

Îndată ce un ministru proiectează o reformă, ori un primar ia o măsură care i-a atras recunoștința cetățenilor, invidia a și incolțit în cel puțin douăzeci de suflete. Acei cari au ocupat acel fotoliu sau acel post, precum și acei cari năzuiesc să-l ocupe, vor simți numai decât rozindu-le inima viermele „mării boale“.

O dată venit la putere, cel care eri eră invidiosul, se grăbește să strice tot ceea ce a făcut predecesorul său, să-i anuleze toate actele, să reia lucrul d'acapo, să facă alte reforme, să ia cu totul alte măsuri.

Invidiosul de eri devine invidiatul de astăzi, va avea și el de luptat cu aceiași pătimiși vrășmași cu cari luptase predecesorul său, iar mâne, când va fi nevoit să-și părăsească postul, reformele sale vor avea aceeași soartă: succesul lui le va anula pe toate.

Din cauza acestei patimi care desparte țara în tabere dușmane și partidele în grupări și clici rivale, ori ce intențiune bună este paralizată, ori ce faptă frumoasă zădărnicească.

Patima invidiei care face pe șefi să se mănânce între ei, se repercutează cu o înzecită intențitate în masele partizanilor. De la candidatul la un portofoliu până la candidatul de delegat al mahalalei, aceeași boală bântue pe toți; fiecare invidiază pe adversarul său politic, sau pe rivalul său

care, făcând parte din același partid, a avut mai mult noroc ca dânsul. Și, în păturile mai de jos, patima aceasta zămislește acele uri de moarte cari se transmit din generație în generație.

Dar nu numai în politică bântue „marea boală românească“, ci în toate ramurile noastre de activitate publică și privată.

Sub-șeful de birou invidiază pe șeful său și caută să-i facă toate buclucurile pentru a-i lua locul; comerciantul mai mic invidiază pe cel mai mare și, în loc de a căuta prin propria-i muncă, să se ridice și el, la înălțimea celui invidiat, luptă ca să-l doboare pe acesta și dacă poate, să-l distrugă; în literatură același lucru: poezii se mănâncă între ei, se dușmănesc și, dacă ar trăi în evul mediu, s'ar străpunge cu săbiile, din cauza invidiei; e destul ca unul să raporteze o victorie, să aibă un succes moral sau material, pentru ca să fie invidiat și, de aci, atacat cu vehemență.

Boala aceasta este atât de întinsă, încât ea bântue și în armată și chiar în cler.

Din cauza ei desbinarea domnește pretutindeni; de aceea comercianții noștri dau mereu inderet, în fața comercianților streini pe care-i leagă un spirit de strinsă solidaritate; pentru aceasta nu putem să avem o revistă literară bună, pentru aceasta camaraderia între ofițerii noștri este departe de a fi atât de strinsă cum este în alte armate; iar preoții din aceeași comună, în loc să lucreze umăr la umăr pentru ridicarea nivelului moral al poporenilor lor, se dușmănesc și se sapă unul pe altul.

Este „tablou posmorit acesta“, a zis dl Vulcan, vorbind despre românii din Ardeal. Dar „este mai bine să-l mărturisim pe față, cautând a-l corege, decât să-l ascundem, căci reul tănuie tot izbucnește“.

Dacă aceasta o poate zice dl Vulcan despre românii ardeleni, atât mai bine; noi înse trebuie să căutăm remedii eficiente, drastice, căci reul la noi de mult a izbucnit și el își etalează fără sfială putreziciunea lui la lumina zilei.

Trebue să ne vindecăm de această boală care bântue toate clasele sociale; e chestiune de amor-propriu național căci, după cum a spus un cugetător, invidia este apanajul sufletelor inferioare.

Trebue să ne vindecăm, pentru că numai atunci când patima invidiei va dispărea dintre noi, țara noastră va realiza adevărate progrese, comerțul românesc va prospera, literatura va înflori și bunele intenții ale oamenilor noștri politici nu vor mai fi zădărnice.

A1.

Teatru la Brad.*

— Epilog la adunarea Societății pentru fond de teatru român. —

Trecut-au și zilele frumoase de la Brad. Zile mari de serbătoare. Zile mari de însuflețire, cum rar mai ajungem în zilele grele ce străbatem. Și tocmai pe acest motiv neșterse vor rămânea în amintirea tuturor aceluia, cari au avut parte de ele, gustând din izvorul curat al însuflețirii sfinte pentru idealurile mărețe ale poporului român.

Mai rar o serbare culturală atât de măreață!

* Din „Drapelul“ de la Lugoj.

Succesul adunării a întrecut în toate privințele toate așteptările, de și auspiciile sub cari s'a întrunit adunarea nu au fost cele mai seducătoare.

E anul cumpletei crize economice. Fanțoma neagră a scumpetei și foametei ne amenință. Cine mai are chef să se „sburde“ pe la sdunări culturale între asemenea împrejurări?! Și cine va mai sacrifica ceva pentru cauze publice naționale, când nu știm ce ne va aduce ziua de mâne?!

Nu ne așteptam la nimic, mai ales că în acelaș timp s'au întrunit învățătorii din dieceza Aradului în adunarea de la Șiria, iar la Sibiu era convocată atât reprezentanța fundațiunii „Gozsdu“, cât și consistoriul metropolitan.

Iar vremea era ploioasă și temperatura se recorise pe neașteptate, încât numai vreme de drum și escursiuni nu era. Nu știeai nici ce să îmbraci, ca să nu respălătești cu sănătatea avântul participării la adunare.

Și totuș adunarea a succes peste așteptare. Încă la nici o adunare — pe cât știu eu — nu s'a atins suma de 5000 cor., cât s'a încassat la Brad ca tase de la membrii noi. Și iarăș nu-mi aduc aminte de vre-o adunare, care să fi fost atât de bogată în prestațiuni artistice și literare, cum a fost adunarea de la Brad.

Lecturele făcute au stat la înalt nivel literar și au ocupat partea principală a ședințelor. Iar concertul și teatrul au dat probe vii de nisuițe și stăruințe serioase nu numai de a distra publicul, ci și de a face adevărată artă.

Dl dr. Pavel Oprea a făcut istoricul școalelor de la Brad în mod conștiincios, reoglindând în stil ușor și cu seriozitate acele frământări gigantice, din cari au resărit școalele de la Brad. Ne-a arătat în colori vii ce poate săracimea, când e condusă cu pricepere și însuflețită de bărbați, cari au inimă pentru popor. Istoria acestor școale ar trebui să fie cetită și recită de toți ai noștri, ca să vadă și înțeleagă, că cei mai mari „mecenați“ ai neamului sunt săracii... dacă țin la oialță. Groșița dată cu însuflețire de cel sărac este mai roditoare, decât banenota cerșită de la bogătan! Probă gimnaziul de la Brad, creat din obolul celor 92 comune zărândene, una mai săracă decât cealaltă.

Iar dl Enea Hodoș de la Caransebeș ne-a trimis o admirabilă schiță literară „Amintiri de la școalele din Brad“. Dl Enea Hodoș este unul din fiii bărbatului providențial al Zărândului, al defunctului Iosif Hodoș, și a trăit copilăria cu toate bucuriile și durerile ei în aceste părți. Cu peană de artist descrie seninole amintiri din zilele de aur ale copilăriei și reproduce prin prisma umorului figuri de mult apuse.

Dl dr. Iosif Blaga, profesor la Brașov, a cetit o conferință voluminoasă „Despre gust“, definind și arătând condițiile dezvoltării gustului corect și sănătos. Conferința a fost întretesută cu exemple plastice luate din experiențele vieții de toate zilele, încât a fost ascultată cu deosebit interes până la sfârșit de întreg publicul, de și subiectul cam controversat al conferinței interesă numai pe oamenii de specialitate.

A patra lectură anunțată nu s'a mai putut ceti din cauza lipsei de timp.

Evenimentul adunării a fost marele discurs de deschidere al presidentului Iosif Vulcan, care de

astă-dată ne-a prezentat bilanțul aspirațiilor și prestațiilor noastre. Cu ochi treji privește trecutul, cu minte clară judecă prezentul și cu credință nemărginită privește în viitor. A desemnat fin liniile de lumină și umbră în viața noastră culturală, a deosebit frasa stereotipă de fapta nudă, a stabilit raportul între voință și putință, ne-a reoglindat lămurit lumea în care trăim. Ne-a spus adevărul, crudul adevăr. La început ne-a atins cam ciudat, căci ne-am cam deprins cu tămăeri la astfel de ocaziuni; dar ne-am recules și am primit cu aplauze *cuvântul adevărului*. Semn bun! A trecut vremea amăgirilor. Am ajuns la acel grad de maturitate, ca fără sgu-duire să suportăm adevărul. Și acesta e mare progres!

Desbaterile au fost scurte, dar serioase. S'a vorbit puțin, dar în merit. Iarăș semn bun. Și ședințele au fost bine cercetate. Atât numeroasele dame, cât și mulțimea de bărbați a dovedit viu interes pentru ședințe. Lucru la care nu ne-am prea deprins până acum.

Banchetul, ieftin și bun, a avut caracter familiar. Toți ne-am simțit bine. Gluma a întretesut vorba serioasă și n'a fost nici o supărare. În polemice s'au stabilit antitesele, ca apoi la sfârșit să impace Taica Călcunilor de la Orșova toate contrastele oratorice prin o colectă improvisată, al cărei frumos venit are să se împartă între fondul gimnaziului din Brad și fondul teatrului național.

Balul, adecă petrecerea dansantă a fost izbucnirea veseliei adevărat românești. Zadarnic a căutat profesorul Boneu să rețină cu rigoare pedagogică pe dansatori între cadrele tradiționale ale cadrilului. Lăutarii au răpit cu sine dansatorii, iar aceștia pe lăutari, însuflețindu-se reciproc. Sârba de la mezul nopții nici n'a mai fost dansul tradițional, ci erupțiunea elementară a poftei de dans. Vârtejul a rupt cu sine tineri și bătrâni. Una era inima la toți,

Dar și cântă Ghiuț de la Abrud, de n'avea grije de coarde! Ce și erau coardele violinei față de multele coarde ale inimei, cari vibrau muzicale de aceleași emoțiuni, din cari s'a născut mizeca!

Concertul a fost scurt. Numai două piese d'ale măestrului de la Lugoj s'au cântat. („Resunet de la Crișana“ și „Resunetul Ardealului“). De și corul condus cu pricepere de prof. Michail Stoia era improvizat și înjghebat d'abiă de o săptămână, au mers cântările strună. Remarcăm pe dl învățator Ioan Toma (Dobreț) cu solo-ul de bariton și pe studentul Ignaton, care a cântat solo-ul de sopran și mai târziu a improvizat și un concert de fluer, acompăniând pe dl Z. Bârsan la declamarea „Doinei“ de Coșbuc.

Dar s'a cântat și afară de program. În deosebi am admirat în pauza de la bal pe dsoara Crișan, care a cântat doine românești, perfect așa cum le cântă cântărețele bune din popor, apoi pe dsoara Ionescu (dacă nu greșese cumva numele), care s'a distins cu românești, cântate cu mult sentiment. Mai remarcăm pe tinerul conservatorist Mateiu, specialist în doine naționale, pe cari le cântă, acompăniându-se singur la violină. Era deliciu să-l ascuți. Vocea nu e puternică, dar dulce ca melodia românească.

Declamațiunile dlui Zaharia Bârsan, bursierul Societății, au emoționat adânc. Nu e trebuință să-l laud, e doar declamator pasionat, absolvent al conservatorului din București. Aș fi dorit înse să in-

trducă în repertoriul seu pentru astfel de ocaziuni piese mai senine. Mai ales că și piesa teatrală („*Aur*“ de C. Hodoș) avea un fond de tot posomorit.

De piesă nu voi să vorbesc aici. Fie destul, dacă zic, că nu e potrivită pentru reprezentațiunile noastre de diletanți. Noi căutăm elevare sufletească, nu mediul crunt unde crima prin crimă se resbună. Diletanții înse merită laudă. Au jucat cum n'am văzut încă diletanți de la sate jucând. În deosebi dra Ometa (Ana) și dl Bontescu (Nistor) au tradat mult talent artistic.

Mai amintesc, că secția Reuniunii de femei hunedorene a aranjat o frumoasă expoziție de lucrări teestile femești din partea locului. Au fost expuse lucruri foarte frumoase. S'au remarcat în deosebi unele țesături din anul 1825, precum și o față de perină, pe care a dormit regele munților, Avram Iancu. De și lucrările espuse erau adunate din d'abia 5—6 comune, totuș oferiau o variațiune destul de mare.

În fine merită să fie relevată ospitalitatea fraților din Brad, cari ne-au primit cu brațele deschise și ne-au oferit cu dragă inimă totul, cu ce credeau că ne vor face plăcute și neuitate zilele petrecute în mijlocul lor. Am fost — cum s'ar zice — purtați pe palme.

Cu drag ne gândim la zilele petrecute la Brad. Zile senine, a căror amintire rămâne adânc săpată în lespezile sufletului nostru, căci au fost zile sfinite prin iubirea Românului pentru fratele seu!

Trăiască Bradul și prospereze! Trăiască frații zarandani!

Rap.

TEATRU ȘI MUZICĂ.

Teatrul Național din București. Direcțiunea anunță piesele din cari se va compune viitorul repertoriu al Teatrului Național pentru stagiunea 1904—1905. Iată lista: *Piese originale*: „*Prejudecăți*“ dramă în 4 acte de Gr. Ventura; „*Irena*“, piesă în 4 acte de dna Nelly Cornea; „*Ion Vodă cel Cumplit*“, dramă istorică în 4 acte de dna Laurenția Gribincea; „*Eterna luptă*“, comediă-dramă în 3 acte și 1 tablou de dna Sofia Nădejde; „*Ceasul reu*“, dramă în 4 acte de locot. Stanian; „*Săracul Dumitrescu*“, dramă într'un act, în versuri, de Gh. Rannetti; „*Indreptare*“, dramă țerânească în 2 acte; „*Meseriaș cu ori ce preț*“, comedie într'un act și „*Cărturăreasa*“, comedie într'un act, toate de Nichifor; „*Zănaticul satului*“, dramă țerânească în 4 acte de Th. Cornel și „*Simpatie și intrigă*“, dramă socială în 4 acte de Const. G. Brădățeanu. *Localizări*: „*Fetele lui Iacovache*“, comedie în 4 acte de P. Gusty. *Traduceri*: „*Azilul de noapte*“, dramă în 4 acte de Maxim Gorki; „*Văduva*“, comedie în trei acte de Renato Simona; „*Minunica*“, comedie bufă în 3 acte după „*L'Enfant du miracle*“; „*Viciu și Virtute*“, dramă în 5 acte din limba franceză; „*Me inșor cu nevasta mea*“, comedie în 2 acte; „*Octav*“, comedie într'un act; „*Un erou*“, comedie în 3 acte; „*Clavigo*“, tragedie în 5 acte și „*Fratele și sora*“, dramă într'un act, ambele de Goethe. Afară de acestea s'au primit, încă din stagiunea trecută, și se va jucă pentru prima oară în aceasta: „*Uitare de sine*“, dramă originală de căp. Ursaki; „*Bani*“, piesă în 3 acte,

tradusă după „*Les affaires sont les affaires*“, de Octave Mirbeau; „*Profesorii*“, comedie în 3 acte, tradusă din limba germană după Otto Ernst; și „*Arteziana*“, de Alphons Daudet. Repetițiile de toamnă s'au început cu aceste din urmă piese.

Concert în Racașdia. Corul vocal român din Racașdia va da la 5/18 septembrie, cu ocaziunea adunării despărțământului Asociațiunii, concert de cântări și declamațiuni. Programul: 1. „*Ziua triumfală*“ cor bărbătesc de V. Humpel. 2. „*Sub patrafir*“, poezie de Coșbuc, declamată de dl Petru Simeon. 3. „*M'am suit la munte*“, cor mixt de A. Glogovean. 4. „*Copila română*“, poezie de Iosif Vulcan, declamată de dșoara Nasta Goian. 5. „*Marseillaise*“, cor bărb. 6. „*La Călugăreni*“ poezie de Iosif Vulcan, declamată de dl Ilie Crăciunel. 7. „*Dumbrava roșie*“, cor bărb. 8. „*Limba mea*“, poezie, declamată de dra Elena Falcă. 9. „*Oșteanul Român*“, cor mixt de G. Musicescu. În fine dans.

Teatru popular în Macedonia. În localitățile române din Macedonia s'au inaugurat în mod îmbucurător încercările de a se da reprezentațiuni populare în limba română. „*Românul de la Pind*“ publică o dare de seamă despre o reprezentație populară, dată în zilele din urmă la Nevastea, de către elevii școlii de comerț din Salonic, și de către elevii de la gimnaziul din Bitolia. Reprezentațiunea s'a dat în apartamentele marelui patriot român Vasile Dan. Sala a fost împodobită cu portretele Sultanului și ale regelui României. S'au jucat piese române, s'au cântat cântece românești și s'au executat dansuri române între aplausele entuziaste ale publicului numeros român.

Teatru german la București. Ziarul vienez „*Die Zeit*“ primește o telegramă din Berlin prin care i se anunță, că în București se va construi un teatru german. Un apel a fost publicat la Berlin, care îndeamnă la subscripțiuni în acest scop. Între semnatarii apelului se află scriitorii dramaticei Ludvic Fulda, Dagobert de Amyntor, Hugo von Hofmansthal, Gustav Kadelburg, Felix Philippi, prințul de Schoenaich, artistul dramatic Otto Sommersdorf, Ernst von Wildenbruch, Fedor von Zobeltitz, Alois Prasch și alții.

BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

Știri școlare. Dl dr. P. Opreșă, profesor la gimnaziul din Brad, a fost ales și aprobat director al acelu gimnaziu, în locul dlui G. Părău trecut la penzie; — protopresbiterul V. Damian a fost instituit catehet al acelu gimnaziu, — iar dl Ioan Lupan din Seliște, absolvent al facultății de filozofie din Budapesta, s'a angajat ca profesor suplent. — Dl Dumitru Lupan, fost profesor suplent la gimnaziul gr. or. român din Brașov, a fost ales profesor la gimnaziul din Năsăud. — Dl Alexandru Bogdan a fost ales profesor suplent la gimnaziul gr. or. românesc din Brașov.

Selăgenii pentru sinodalitate. Pătura inteligentă mireană din Selagiu a adresat din nou episcopului de Gherla, dr. Ioan Szabó, rugarea să convoace sinodul mixt al diecezei. Cererea e semnată, afară de selăgeni, și de mirenii din Chior, Deș și Bistrița, cu toții cam 60 de inși. Dinșii zic: „*Dacă autonomia sf. biserici gr. cat. nu se va restaură, și nu i se va deschide teren de activitate: îl va cercă aiurea, unde*

in temeiul credinței, a limbei și moravurilor strămoșești nu va suferi; in activitatea sa nu va fi mărginită; in drepturile sale nu va fi scurtată". Foarte bine.

Adunare de învățători in Biserica-albă. Reuniunea învățătorilor români de la școalele confesionale gr. or. din dieceza Caransebeșului a ținut adunarea sa generală in Biserica-albă la 11 și 12 septembrie sub prezidiul președintelui Traian Lința, luând parte mulți membri și alți oaspeți. Din lucrările adunării relevăm conferențele învățătorilor Crăciun și Bandu, tratând chestii pedagogice.

C E E N O U ?

Hymen. Dl dr. *Liviu Ghilezan* avocat in Meșos, comitatul Torontal și dșoara *Hortenzia Miclea*, fiica dnei Emilia Miclea, ș-au serbat cununia in duminică trecută in catedrala gr. or. română din Arad. La actul cununii a pontificat directorul seminarial Rds. dn Roman Ciorogariu, care la fine a adresat părechi nouă o cuvântare avântată. Martori din partea mirelui au fost dl și dna Mihaiu Veliciu, din partea miresei dl și dna dr. Ștefan C. Pap. Viferi și parnime: dl Romul Veliciu cu dșoara Raicu, dl Eugen Feier cu dșoara Dora Vuia, dl Sever Miclea cu dșoara Dascăl, dl Ioanel Suci cu dșoara Nora Kiss; patru părechi de copii dragalasi. Aproape toate rudele miresei și câțiva oaspeți invitați. Totul a fost aranjat de dl G. Telescu. Jur-impresur biserica tișită de lume. După cununie mama miresei a dat o masă la un restaurant, unde s'au pronunțat mai multe toaste. Anoi părechia nouă a plecat la cuibul ei, petrecuta de urările de bine ale tuturor. — Dl *Ioan Fărcaș* absolvent de teologie și dșoara *Luisa Lobonțiu* s'au cununat la 8 septembrie n. in biserica gr. cat. din Boianul-mare. — Dl *Octavian Prie* profesor in Blaj și dșoara *Elena Nestor* se vor cunună la 18 septembrie in catedrala din Blaj. — Dl *Petru Adam* învățător la școala confesională din Visag și dșoara *Elena Sirbu* din Jaz se vor cunună la 5/18 septembrie.

Știri personale. Dl *Iosif Sterca-Șuluțiu*, vicepreședintele Asociațiunii, a trimis pentru ajutorarea incendișilor din Cămpeni 200 de coroane. — Dl *Ioan Cipu*, pân' acuma secretar de finanțe r. u. in Brașov, a fost numit director locșilor de finanțe in Zombor. — Dl dr. *Emil Hațegan* a fost numit vicenotar la judecătoria din Hida.

Asociațiunea la Timișoara. La 21 l. c. se va deschide la Timișoara adunarea generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Se sperează că adunarea va avea un succes frumos, căci in deosebi in cercurile bănățene se fac mari pregătiri. Bilete pentru calea ferată, cu preț redus, se află depuse și la redacția noastră și servim cu plăcere ori cui le va cere.

In reprezentanța universității sășești, dintre români au fost aleși pe noul period de trei ani domnii dr. Aurel Vlad in cercul Orăștiei și dr. Liviu Leményi in cercul Sebeșului.

Indreptare. In nrul trecut 35 al „Familiei“: Pag. 411, coloana I, șirul 17 de sus in jos, in loc de „zie“ să se citească „să zie“. Aceeaș pag., col. II, șirul 10 de jos in sus, in loc de „prostimea ro-

mână“ să se citească „prostimea rămănea“. Pagina 412, col. II, șirul 9 de sus in jos in loc de „mirător“, să se citească „mirată“.

Au murit: *Aron Papp* de Nagybánya reg. căpitan montanist, cav. al ordului coroanei de fer cl. III, in Oravița-montană la 7 septembrie n. in etate de 80 ani; — dr. *Emil Gerasim* avocat in Aiud, la 13 septembrie, in etate de 41 ani; — *Ioan M. Riureanu*, cunoscutul scriitor pentru copii, fost director la liceul Mateiu Basarab din București, la 7 septembrie n. in etate de 73 ani.

Călindarul săptămânei.

Ziua săpt.	Călindarul vechiu	Călind nou
Dum. 16 d.	Rus. v. 7; Ev. inv. III; Ev. lit. Mat. c. 25, v. 14.	
Duminică	5 P. Zacharia	18 Iosif, Toma
Luni	6 Arch. Michail	19 Ianuarie
Martți	7 M. Sozon	20 Eustachie
Mercuri	8 (7) N. Mariei	21 Ev. Matei
Joi	9 S. P. Ioachim	22 Marițiu
Vineri	10 M. Minadora	23 Tecla
Sămbătă	11 C. Teodora	24 Rupert

Proprietar, redactor respunzător și editor
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDĂS NR. 14/296 b.)

O cumpănă de easă gratuit.

Din cauza imbulzelei mari de mărfuri in magazinul meu, furnisez cu prețuri fabuloase de ieftine

mărfurile mele de argint mexican și auume:

6 cuțite de masă
6 furciște
6 lingure
12 lingure de cafea
6 cuțite de desert
6 furciște „ „
1 lingură de scos supă
1 „ „ „ țăpte
2 elegante feșnice de salon

46 bucăți la oaltă numai cu 6 florini 50 cruceri.

Afară de aceste fiecare cumpărător primește ca dar **gratuit și cu garanță o cumpănă de easă** de o putere de 12½ ch.

Argintul de mexico este un metal alb și din lăuntru, pentru a cărei calitate primește garanță pe 25 ani. Expedarea se face sau trimițându-se banii înainte sau cu rambursă postală din magazinul european.

Auffenberg József

Budapest VI, Huszár-utza 6/F sz.

Pentru 5 coroane

trimit 4½ chile (cam 50 de bucăți) de

SĂ PUN DE TOALETĂ

din flori de trandafir, lilie, iorgovan, viorele, rezeda, iazmin și lacrimioare. După primirea banilor sau cu rambursă postală, expedează

AUFFENBERG JÓZSEF

5-12

Budapest VI, Huszár-uteza 6/F sz.